

UNA AGENDA PROGRESSISTA PER A LA REGIÓ EUROMEDITERRÀNIA

LAURA BALLARÍN CEREZA

Secretària de Política Europea i Internacional del PSC

Barcelona i la regió euromediterrània celebren enguany les noces de plata. 25 anys des de la conferència ministerial que posava en marxa una associació global entre la Unió Europea (UE) i els dotze països del sud del Mediterrani que es coneix com el “Procés de Barcelona”. Aquest partenariat tenia com a objectiu fer del Mediterrani un espai comú de pau, estabilitat i prosperitat, a través del diàleg polític i de seguretat, així com de la cooperació econòmica, financera, social i cultural, des de la ferma convicció que només avançant interactivament d'aquesta manera es podria construir un espai de convivència acceptable per a tothom.

Tot i les enormes diferències i dificultats, aquest partenariat s'ha anat consolidant en un marc de cooperació i diàleg amb diferents instruments, com l'Assemblea Parlamentària Euro-mediterrània, o des de 2008 la Unió pel Mediterrani (UpM).

Què van fer que els ministres d'Exteriors de les dues ribes mediterrànies, inclosos l'israelià i el palestí, es possessin d'acord per llençar plegats el Procés de Barcelona? Eduard Soler¹ ha parlat del fet que

---

1 SOLER, Eduard: “El Mediterráneo 25 años después” (CIDOB, 2020)

el 1995 existia el “momentum mediterrani”: un conjunt de circumstàncies com el final de la Guerra Freda, la maduració de la Unió Europea després de Maastricht, el procés de pau entre israelians i palestins (Madrid 1991, Oslo 1993), així com una Espanya i Barcelona postolímpiques amb vocació internacional.

Tot i la bona voluntat dels protagonistes i l'optimisme dels anys 90 per millorar i reforçar la cooperació entre la Unió Europea i els països del nord d'Àfrica i Orient Mitjà, no hi ha dubte que malauradament, un quart de segle més tard, els objectius del Procés de Barcelona queden molt lluny de complir-se. No s'ha pogut avançar en el principal repte de desenvolupament econòmic per a la regió, ja que la diferència entre PIB per càpita entre la UE i els socis de la ribera sud segueix sent d'1 a 5, amb grans desigualtats que afecten en especial les generacions joves.

D'altra banda, el Mediterrani està més fragmentat i és igual o més violent que el 1995, amb els vells conflictes congelats als quals se sumen una sèrie de nous que envolten el continent europeu i que l'han acabat per convertir en un ‘anell de foc’ per a Europa. Les revolucions de les Primaveres àrabs van representar un albir d'esperança en la transformació democràtica de la zona, però això només s'ha aconseguit en algunes excepcions, com Tunísia, en termes de millores de democratització i pacificació, però, per contra, sense el progrés social necessari. D'altres, com Líbia o Síria s'han endinsat en cruents conflictes enquistats que han acabat per agreujar les terribles condicions que van portar la ciutadania a la protesta social i ser catalogats com Estats fallits.

Els conflictes latents són més vius que mai, i estan apareixent nous espais de violència i tragèdies humanes, com els milers de refugiats que segueixen ofegant-se en busca d'una oportunitat o fugint de la

pobresa, la fam i la guerra, convertint el Mediterrani en un cementeri de persones migrades.

I a tots aquests factors, no hem d'oblidar sumar-li els efectes que la pandèmia de la covid-19 a la regió, els quals han actuat –com a la resta del món– com un accelerador de tendències ja preexistents. Creix la desigualtat econòmica de la Mediterrània a conseqüència de la dependència dels països del sud en els sectors del turisme, automoció, tèxtil o hidrocarburs, així com a les remeses dels emigrants que treballen a la UE. L'Alt Representant per a la UE i vicepresident de la Comissió Europea, Josep Borrell, cita la ministra d'Afers Exteriors del Marroc² per assenyalar que la covid-19 ha jugat amb els conceptes de nord i sud: al nord, els països més afectats són els del sud de la UE; al sud, els més afectats són els del nord d'Àfrica.

Tanmateix, no es pot dir que la cooperació euromediterrània no hagi servit per a res, ja que sí que s'han fet avenços en les àrees de liberalització del comerç, de programes que potencien el contacte interpersonal (com Marie Curie o Erasmus), en recerca i desenvolupament o en cooperació de protecció civil. A més, les societats europees són avui en dia molt més diverses i obertes a la multiculturalitat provinent dels seus veïns del sud que fa 25 anys, i les noves tecnologies faciliten l'apropament intel·lectual i cultural entre les generacions més joves d'ambdues ribes.

Els objectius de 1995 segueixen sent vàlids, els reptes són avui en dia més complexos, i les eines, recursos i voluntat política encara són insuficients.

Malgrat les enormes diferències que hi ha entre les dues ribes del

---

2 BORRELL, Josep: "The Challenges of the Western Mediterranean"

Mare Nostrum, també hi ha molts factors en comú que fan que des de la Unió Europea hem de seguir considerant aquesta regió com a prioritària per a la nostra acció exterior. Des de la Unió Europea hauríem d'aprofitar aquest aniversari per impulsar una agenda progressista per a la Mediterrània, basada en els quatre pilars amb els quals també treballem en l'àmbit europeu: 1) desenvolupament econòmic just i sostenible; 2) lluita contra el canvi climàtic i transició verda; 3) migracions i 4) governança política i igualtat de gènere.

Els efectes socioeconòmics de la crisi de la covid-19 són (i seran) molt durs per a tota la regió euromediterrània. Es calcula que durant el segon trimestre del 2020 s'haurien perdut 17 milions de llocs de treball a la riba sud, i 5,5 milions a la UE (podrien haver estat molts més sense instruments com el SURE o la flexibilitat de les normes fiscals). La UE va aprovar un gran pla de recuperació que té com a objectiu ajudar les economies més castigades i modernitzar les seves economies. Aquesta crisi també ha demostrat la necessitat de la UE d'avançar cap a una major sobirania econòmica (o autonomia estratègica), i aquí els nostres veïns del sud poden tenir una oportunitat. S'han d'escorçar i diversificar les cadenes de valor, treballar plegats per una recuperació econòmica sostenible que creï llocs de treball de qualitat per les generacions més joves (que representen la meitat de la població), i aprofitar el nou Marc Financer Pluriannual (MFF) i l'Instrument pel Desenvolupament i Cooperació Internacional (NDICI) per relançar la nostra cooperació.

En segon lloc, els 500 milions de persones dels tres continents que conformen la conca Mediterrània estan units per un problema comú: el canvi climàtic. L'augment de la temperatura a la regió ha arribat ja als 1,5 graus respecte als nivells preindustrials, i es produeix el 20 % més ràpid que la mitjana del planeta. Cal abordar aquest repte comú de manera progressista, ambiciosa i basada en

l'Agenda 2030. La UE s'ha fixat com a prioritat la transició verda i la neutralitat climàtica pel 2050, i per aconseguir-ho serà imprescindible la col·laboració dels nostres veïns. Els països de la ribera sud poden aprofitar les oportunitats d'una transició ecològica justa com a motor de les transformacions socials. Complementàriament, UN Environment i la Unió pel Mediterrani apunten cap a l'economia blava com a objectiu per fer front a les crisis globals, mediambientals, econòmiques i socials de les darreres dècades fixant-nos en els recursos oceànics com a espais de desenvolupament sostenible i prosperitat econòmica.

Actualment, el Mediterrani és la frontera més desigual i mortífera del món. La UE no pot donar l'esquena a aquesta realitat i necessita adoptar un nou Pacte de Migracions i Asil que estigui basat en la solidaritat (tant fora de les seves fronteres, com entre els Estats membres), en la legalitat internacional, en la lluita contra les màfies que trafiquen amb els éssers humans i en la cooperació al desenvolupament amb els països de la riba sud. Només a través de més recursos i millor cooperació podem posar fi a aquest drama humà que segons les xifres de l'OIM només en 5 anys (2014-2019) ha produït 19.000 morts.

Finalment, no podem oblidar que calen molts avenços en la governança política a tota la regió MENA. La UE, com a projecte polític basat en l'article 2 del seu tractat, ha de seguir invertint de manera prioritària a través de la Política Europea de Veïnatge (ENP) en programes de democratització (incloent-hi el reforçament de partits polítics i societat civil), estat de dret, llibertat d'expressió, reformes judicials, lluita contra la corrupció i el crim organitzat. A més, en sintonia amb l'objectiu de desenvolupament sostenible número 5³ i per

---

3 SDG 5: "Achieve gender equality and Empower all women and girls"

tal d'enfortir els seus drets i crear societats més inclusives, és essencial prioritzar el rol de les dones en el mercat laboral i reduir la seva pobresa, ja que la seva taxa d'atur a la regió és el 30 % més alta que a la resta del món, i la bretxa de gènere en emprenedoria és la més alta del món (OCDE 2014).

Si bé aquesta agenda és ambiciosa i els reptes per implementar-la nombrosos, caldria aprofitar aquest aniversari com a una oportunitat per renovar el compromís per avançar en la cooperació euro-mediterrània. Si prenem la màxima de Robert D. Kaplan segons la qual la geografia marca el destí de les nacions, podem concloure que només a través d'una major coordinació, un desenvolupament social i econòmic sostenible, reformes democràtiques, i una agenda de migracions justa i responsable entre ambdues ribes serem capaços forjar un futur comú de pau, prosperitat i valors compartits.